

Családi képek Szécsényből

„Őrizd meg...”

Elmondta: Ács Irén.

Lejegyezte: Levendel Júlia.

Liget Könyvek, Budapest, 2000.

...és mi volt a divat azokban az években? Kihajtott nyakú blúz, amilyeneket *Karády* Katalin viselt a filmjeiben a kosztümjeihez. A *Klein*-lányokon is olyan van, Editkén és Magdán. *Haas* Baby is olyanban fényképezte magát. A szép *Donnerné* is olyat hord, úgy nézem, finom, vékony zorszettből, – a szép *Donnerné*, akit aztán ölben kellett haza(?)vinni a vallatósobából, gondolom, a gettó-beli vackára (vagy ez már a megyei gyűjtőtáborban történt?), mert nem bírta járni: a csendőrök korbáccsal? gumibottal? verték a talpát, hogy bevallja végre, hová rejtette, kinek adta át „megőrzésre” – mondjuk – az ezüst tálcáit.

Meg parafatalpú szandál volt a divat, a német tervezők a szükségből – a talpbőrök háborús hiányából – erényt csinálva ügyes, hordható konstrukciókat találtak ki. De a magyar tervezők sem maradtak el mögöttük: *Zsindelyné Tüdős Klára* zsinórdíszes pruszlikjainak hatását hirdeti a *Freisinger Klári* mellénye. Vagy talán *Farnadi Ilonka* rajzolt ilyeneket a *Magyar Úriasszonyok Lapja* divatrovatába? A fiúk, a fiatalemberek nyakkendőket kötöttek és díszszekendőt dugtak zakójuk bal felső zsebébe... A gyerekek általában matrózruhasak, az idős hölgyek előszeretettel viselnek zsabót, brosstűvel rögzítve...Ja, és a Bocskai-ruha, arany- vagy ezüstfranznis nyakkendővel, az sem szelektált még valószínű tekintetben a viselői között. Ruha volt (többnyire iskolai díszruha), s nem pártjelvény.

Tűzből mentett fényképeket nézegetek: Ács Irén fotóművész – akinek felvételeivel Olvasóink is sokszor találkozottak már a *Barátság* oldalain – fáradhatatlan energiával szedte össze itthon és más földrészekről egykori szécsényi iskolatársai, ismerősei és barátai legféltettebb kincseit: elpusztított hozzátartozóik véletlen szerencsével megmaradt fényképeit. Egy világhézag után – aki megmaradt, aki hazakerült, üszkös és kormon gázolt át; Ács Irén is égő házból hozta ki az édesanyja levelét (kelt Szécsényben, 1944. május egyik vasárnapján, összeköltötetés előtt íródott keserű ironiával: „...nem is gondoljátok, hogy a mi kis városunk milyen izgalmas, már reggel 6-kor dobolnak ránk vonatkozó dolgokat...”), továbbá egy munkaszolgálatos csoportképet, amelynek hátára ezt írta az édesapja: „Készült Szentivánpusztán, a rémuralom idején, 1944-ben”, s a még ugyanonnan írt kísérőlevelét: „...mi szécsényiek egy csoportképet csináltattunk. Úgy nézünk ki, mint a gályarabok. Őrizd meg a késői utókor számára okulásul. A helyzet napról

napra reményteljesebb.” Ez utóbbi mondat nem hangozhatott túl meggyőzően...

A helyzet ugyanis napról napra reménytelenebbé vált azok számára, akiket kitasztásra ítelt az akkori államrend. A könyvben látható fotók még az együttélés dokumentumai – talán nem mindig békés, talán konfliktusoktól sem mindig mentes együttélés volt az, de együttélés. Az iskolai tablók, kirándulási csoportképeken nem lehet megkülönböztetni, ki zsidó, ki keresztény, az egy bokor tövében „lekapott” négy kislányon sem látszik, melyikük van *arra predesztinálva*, hogy Auschwitzba vigyék. Mind mosolygós, mind kedves, mind ígéret.

A könyv képanyagát Ács Irén nemcsak gyűjtötte – és ebben segítségére volt a nemrég elhunyt, szintén szécsényi születésű *Somogyi* Magda film dramaturg –, hanem emlékei felidézésével ő kommentálja is. Apró emberi rebbenésekre emlékszik – a bánatot még humorral is képes oldani. Nem mindennapi emlékezőtehetsége, bölcs önironiája „ihlethették” arra *Levendel* Júlia írónőt, hogy íródeákjaul szegődjön. Szívesen elhallgattuk volna még, sajnáljuk, hogy egyeseket csak említ, anélkül, hogy bepillantást adna rég elhamvadt életükbe. Még több fájdalmas anekdotára szomjazunk...

Az utószót író *Praznovszky* Mihály a szécsényi társadalom szerkezetének felborult egyensúlyáról szól – s arról, mit vesztett Szécsény a helybéli zsidóság kiirtásával. A könyv közli az elpusztultak névsorát, s külön egy kimutatást arról, milyen foglalkozásokat űztek, míg meg nem haltak. „Szécsény egyik napról a másikra elvesztette az orvosát, gyógyszerészét, kereskedőjét, ügyvédjét, nyomdászát...” – írja a volt szécsényi múzeumigazgató *Praznovszky*. Mi pedig az egykorvolt szécsényi zsidó polgári, értelmiségi és kispolgári lét amatőr képdokumentumait vetjük össze újra meg újra a veszteséglistával, s féltő szívvel *drukkolunk* a képeken első világháborús katonaruhában látható férfiaknak, magukat cigarettával a kézben lefotóztató kamasz fiúknak, hintán, fürdőruhában pózoló nagylányoknak, gyermekükkel megörökített fiatal anyáknak: bárcsak ne találánék rájuk abban a névsorban...

A könyv különös gondnal, érzékenyen megkomponált kép- és szövegelrendezése *László* Csaba ízlését, hozzáértését dicséri. A borítón – mintegy összefoglalásul – viszontlátunk néhány elgondolkozató képet és levéltöredéket. Ez utóbbiak közül azt is, amelyet Ács Irénnek írt a számára végzetesnek bizonyult munkaszolgálatból az apja. „Őrizd meg...” Micsoda nehéz parancsolat...

Ember Mária